

SLOVENIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni predal 259, Ljubljana
 Naročnina četrletno 15 Din,
 za pol leta 30 Din,
 za vse leto 60 Din,
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, 10. januarja 1936.

U p r a v a: Kranj, Strossmajerjev trg št. 1.
 Poštočkovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifi.
 Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju
 Predstavnik tiskarne France Uhernik, Kranj.

Monopolizacija učnih knjig in zapostavljanje slovenščine

Ugotavljamo tale dejstva:

1. Slovenščina se ne uvaža več v mnogih državnih tiskovinah, n. pr. na poštah nakaznicah in spremnicah, v železniških napisih, na bankovcih, izpričevalih itd.

2. Skoraj vsi uradni dopisi in listine centralnih uradov za slovenske urade in osebe so samo srbskohrvaški in cirilski ali kvečjemu še v spakedrani slovenščini.

3. Učni načrti za pouk materinega jezika v osnovni, višji narodni, meščanski in srednji šoli slovenščine ali sploh ne upoštevajo ali pa le z omalovažujočimi opombami. Prav za prav samostojnih učnih načrtov za slovenščino ni več.

a) Sedaj veljavni učni načrt za osnovne šole iz l. 1933. je sestavljen samo za srbskohrvaščino. Slovenščino odpravlja ta načrt s tole opombo: „V šolah Dravske banovine se ves ta program izvaja v slovenskem jeziku. V čitanki tri četrtine beril iz slovenske, ena četrtina iz srbskohrvaške književnosti.“

b) Začasni učni načrt in program za višjo narodno šolo iz l. 1932. pa niti take opombe nima; vendar pa je v slovenskih šolah v veljavi. Iz načrta samega je videti, da je narejen za srbskohrvaščino, ker zahteva stvari, ki so važne za srbskohrvaščino, slovenščina pa jih nima ali so brez pomena, n. pr. za 3. razred jotiranje, enačenje boglasnikov, pretvarjanje soglasnikov g, k, h. še bolj je to videti iz odstavka Književnost, kjer se za 3. razred ne na-

vaja niti eden slovenski pisatelj (srbskohrvaških sedem), za 4. (zaključni) razred pa edino Prešeren in Ivan Cankar (srbskohrvaških petnajst). Isto kaže tudi stavek v gradivu za 4. razred pod točko 1: „Citati je nekaj lažjih člankov na slovenskem narečju.“

c) Sedaj veljavni učni načrt za meščanske šole o slovenščini nima druge omembe kakor v naslovu „srbsko-hrvaško-slovenački jezik“, v gradivu za 1. razred pod Lektira: „srbsko-hrvaško-slovenačko štivo“; v 2. razr. Lektira: „odabrane pisce srpske, hrvatske i slovenačke“; v 3. razr. se pod Osnovi književnosti primerja ta Vukova in Gajeva reforma s Primožem Trubarjem za Slovence. Pač pa eksistira v meščanski šoli še načrt za „Srpski ili hrvatski jezik (za slovenačke šole)“.

č) Samostojni učni načrt ima sedaj slovenščina samo še v srednji šoli. Je sicer zelo pomanjkljiv, ker mu je srbskohrvaški za okvir, toda je še. A v načrtu novega učnega programa, ki ga ima ministrstvo že nekaj časa pripravljeno in te nanj protizakonito ozira tudi konkurzni razpis za srednješolske knjige, pa samostojnega načrta za slovenščino tudi v srednji šoli ni več. V njem se slovenščina obravnava od 1. do 8. razreda s tole opombo: „U škola Dravske banovine ceo ovaj program izvodi se na slovenačkom; u čitanci 2/3 štiva iz slovenačke, a 1/3 iz srbskohrvaške, narodne i umetničke.“ Poleg tega pa zahteva program še 2 tedenski uri „gramatike srbskohrvaškoga jezika“.

4. V konkurznem razpisu učnih knjig za srednje šole S. n. br. 2800 z dne 23. jan. 1923 se razpisujeta n. pr. „Gramatika srpskohrvaškoslovenačkog jezika za niže razrede srednjih škola“ in „Istorija srpskohrvaškoslovenačkog jezika sa pregledom naših dijalekata“. O slovenščini se v istem razpisu trdi v oddelku Čitanka, točka 3, da je „govor“, v konkurznem razpisu za osnovne šole pa je govora o „bukvaru“ „na slovenačkom narečju“ in o „osobinama slovenačkog govora“.

5. Konkurzni razpis določa slovenske čitanke in slovnice samo še za niže razrede srednjih šol, v višjih razredih po konkurznem razpisu ne bo več ne slovenskih knjig ne pouka slovenščine.

Na podlagi teh dejstev Slovenci zahtevamo:

1. popolno samoupravo našega šolstva,
2. razveljavljenje Zakona o učbenikih in učilih z dne 27. septembra 1929,
3. takojšnje razveljavljenje konkurznih razpisov za sestavo šolskih knjig in učil.

Niso fašisti

Pri nas ni skupine, ki ne bi z ogorčenjem zavračala čitka, da je njen načrt fašističen. To velja v enaki meri za Ljotičev „Zbor“, za Hodžerove „Borbaše“, za Jevtičeve „Frontaše“, kakor tudi za neštivilne drobce pokojne JNS, zlasti pa za Kramer-Andjeliničeve „Pohorce“.

Ze Musolini je izrekel, da fašizem ni izvozno blago. Podobno je tudi Hitler odklonil za nacionalnemu socializmu podobna gibanja izven Nemčije odgovornost. V resnici je upravana doktrina, katero smo navajeni oznamen-

Janez Kocmur:

Malo popravka

Prispevek k slovenski politični zgodovini.
 (Nadaljevanje.)

Tuma in Dermota sta se zavedala, da je njuno prizadevanje zaman: resolucije so se že razmnoževale z namenom, da bodo sprejete. In da bodo sprejete, je bilo spričo sestava konference tolikor kakor gotovo. „Rdeči prapor“ od 25. novembra 1909 pravi, da so bile sprejete soglasno, kar pa ni res. Razčlenjenje dnevnega reda je vprav pri glasovanju prišlo do pravega izraza. Glasovalo je se je o vsakem delu resolucije posebej. Predsednik je proglašal soglasnost, v resnici pa za drugi del resolucije niso glasovali vsi. Ta se glasi:

„Jugoslovani, razcepljeni ne le politično na osem državnih oziroma upravnih ozemelj, temveč tudi kulturno na štiri dele, nazivajoče se narode, so tako oslavljeni, da le fiktivno žive samostojno življenje, ne da bi imeli v sedanjem položaju potrebnih pogojev za ustvaritev takih kulturnih razmer in pozicij, da bi se mogli kot narod ali narodi povoljno razvijati poleg drugih kulturnih narodov.“

Dejstvo je, da so se poedini deli jugoslovanstva zaradi politične razcepljenosti, zaradi dotik z različnimi tujimi narodi, zaradi vplivanja raznih gospodarskih sfer v marsičem diferencirali. Na drugi strani pa je dejstvo, da vse v teku časa nastale razlike po svoji naravi in po svojem obsegu niso take, da bi opravičevale separatizem posameznih delov in cepitov na štiri narode, zlasti je ta separatizem škodljiv, ker noben izmed teh posameznih delov nima moči, da bi izobrazil svoje narodno življenje. Nasprotno pa bi mogli vsi deli kot ena narodna celota ustvariti vse pogoje narodnega življenja in krepkega kulturnega razvoja v prid sebi in splošni kulturi.

Jugoslovanska socialna demokracija ima sedanje jugoslovanske narode le za elemente, ki naj ustvarjajo enoten narod in ugotavlja, da treba za presenečenje te enotnosti smotrnega skupnega, kulturnega in političnega dela, ne glede na današnje politične formacije in meje. Zlasti šteje za potrebno sporazumljenje o skupnem narodnem jeziku in pravopisu, kot prvem pogoju popolnega enotnega narodnega življenja Jugoslovanov. To pa je dosegljivo le s sistematično postopno kulturno politiko v vseh delih tega naroda.

Besedilo je po „naših zapiskih“ za december 1909. Razprto natisnjena mesta je počrtal dr. Dermota. Resolucijam je napisal tudi kratek uvod, ki se z njim še pobavim.

Kako so glasovali poedinci, ostane negotovo za vedno, razen če kaj omenja o tem dr. Tuma v svojih spominih, ki jih je bil začel urejati dve leti pred svojo smrtjo na prigovarjanje urednika „Slovenije“. Dnevni red konference je bil zadnji hip razčlenjen, glasovalo se je o vsakem delu resolucije posebej, protiglasovanja ni bilo — če nič drugega, dopušča že to sum, da na konferenci ni bilo vse tako, kakor se je pozneje prikazovalo javnosti. Je pa še molk „Rdečega prapora“, ki razen govorov E. Kristana in J. Demetrovića, besedila resolucij in izjave dr. Adlerja ni poročal ničesar drugega o poteku konference. Tudi A. Kristanov „Naprej“ z dne 4. decembra 1909 je objavil samo resolucije brez vsakršnega komentarja. Saj to, kar sta bila povedala Tuma in Dermota, vendar ni moglo biti brez pomena!

Konferenci sta došla samo dva brzojavna pozdrava: od Pavla Bucića, rudarja iz Labinja v Istri, in nekega Bednanjca v Sarajevu. Pozdrav prvega se glasi:

Dohodna št. 2935.

Prevzeta 21. XI. 1909.

Etbin Kristan — hotel — Tivoli — Ljubljana

Zabavljen daje dobro srečo pozdrav

Bucić, s. r.

drugega pa:

Dohodna št. 2929.

Prevzeta 21. XI. 1909.

Jugoslovanska socijalistična konferenca Ljubljana

Sa simpatijom pratim veliko čovječansku zadaču živila harmonija jugoslovenskih naroda

Bednanjec, s. r.

Razen tega je poslal Vitomir Korać sledeče oprostilno in pozdravno pismo:

Уредништво и управа

„ПРАВА НАРОДА“

Ш И Д (Срем).

Sid, 20. XI. 1909.

Drugarskoj

Jugoslavenskoj Socijalističkoj Konferenciji

Ljubljana.

Poštovani drugovi!

Nepredvidive zaprieke, koje su nastale mojem dolasku u Ljubljanu na konferenciju, sile me, da se ovim putem izvinim radi svog nedolaska. No kako mi je u bitnosti poznat cilj, to ne mogu ino, a da bar pismeno ne pozdravim sakupljene zastupnike jugoslavenskog proletarijata i da se u naprijed s Vašim zaključcima ne izjavim solidarnim.

Žalim veoma, da sam tako iznenada izpriječen sudjelovati kod ove konferencije, i to tim više, jer je baš ovakov sastanak bila i davna moja želja. U ovom istorijskom momentu ne mogu zato drugo, do li samo da zaželim sretnog i uspješnog rada ovom našem sastanku.

S drugarskim pozdravom

Vitomir Korać, s. r.

vati kot „fašizem“, v vsaki zemlji drugačna, z drugimi besedami: „fašizem“ se v vsaki zemlji pojavlja v udomačeni obliki, torej povsod malo drugače. To je naravno, ker fašizem ni sistem temveč kazuistična oblika sodobne diktature meščanskega razreda nad delovnim ljudstvom. Zato išče „fašizem“ v vsaki zemlji tisto izražanje, po katerem upa v tisti zemlji najprej doseči oblast. Zato je „fašizem“ tudi tako zelo odvisen od — vodnikovih lastnosti, njegove sposobnosti in njegove avtoritete: „fašizma“ brez voditelja sestavno sploh ni in to je najboljši dokaz zato, da „fašizem“ ni sistem.

Neopredeljivost „fašizma“ je tudi nasledek tistih znamenj, ki se pri raznih „fašizmih“ radi ponavljajo. Če naštejemo samo nekaj teh znamenj, ne smemo opustiti: mistike vodilnega gesla, načela voditeljstva, ljubosumnost za lastne nazore, nasilnost gibanja, epigonstvo in izkrivljenost socialističnega nazora, navada, da sovraštvo naproti vsaki demokraciji oblači v nasprotstvo naproti — „liberalni“ demokraciji in proti „liberalnemu“ parlamentarizmu, ter stanovščinarstvo.

Tam kje ni „voditelja“, se razblinja „fašizem“ sam po sebi v nešteto skupine različnih „voditeljkov“ in tamojšnji „fašizem“ izgubi res najvidnejše znamenje obstajanja.

Vse to je potrebno imeti pred očmi, kadar razmišljamo vprašanje, ali in katero skupino v naši zemlji upravičeno oznamujemo kot fašistično. Vzemimo za danes — „Pohorce“. Toda v težnji, da nikomur ne napravimo krivice, se oprimo na razloge, ki jih je uporabil eden izmed najaktivnejših in najzgovornejših ideologov „pohorščine“ in tudi vidni aktivni minister JNS režimov, dr. Andjelinović, ko je skušal izpodbiti očitke, da so „Pohorci“ fašisti.

Dr. Andjelinović je vprašal z izrečnim ozrom na „informacijo iz izvestne strani, po kateri spadajo tudi „Pohorci“ med tiste politične skupine, ki ustvarjajo fašistično fronto zoper skupine, ki ustvarjajo demokratično fronto“, kako naj v teh „težkih dnevih „Pohorci“ odgovorijo na take tendenciozne napade“. Nato pa je precej tudi odgovoril, da vsebuje „pohorsko-hvarski-sarajevski“ (sama letovišča!) program vodilo, da je potrebno sodelovanje celotnega naroda, da „Pohorci“ zmetujejo teror, pa naj pride od zgoraj, ali od spodaj, od organizirane skupine ali od posameznikov, da so apelirali na vladno, da izda čimprej zakone o volitvah poslancev, o tisku in o društvih, shodih in posvetih in — nekako povrh, kajti opozicija, ki nedvomno ni fašistična, tega sploh ne zahteva — zahtevali so, da se čimprej izvedejo volitve v mestne občine (po zakonu o mestnih občinah, ki velja za mesta z avtonomnim statutom). Po teh opozoritvah se dr. Andjelinović zasmili načrt „Pohorcev“ bolj, nego se mu je smilila lastna oseba za časa volilne kampanje, in vslikne: Tako je videti dokumentarično naše gibanje za fašistično fronto in naš napad na narodne svobode! „Pohorci“ dandanes nimajo niti načina, niti sredstev, da bi odgovorili (kakor se spodobi) na vse zlonamerne napade, ali to se jim pa že sme verjeti, da se najiskreneje borijo za novi in svobodnejši zakon o tisku. S svojim delom hočejo kot posebna, neodvisna skupina na popolnoma demokratični podlagi nadaljevati odločno in dostojno brez ozira na zapreke. In — zdaj pride višek — nič ne more zazibati pohorske iskrene in globoke vere glede na jugoslovensko ideologijo.

Pojdimo po vrsti, kakor so nabrani razlogi dr. Andjelinovića.

Tu vidimo najprej „sodelovanje celotnega naroda“ in se vprašamo: v kateri politični dobi se ni skliceval režim na „sodelovanje celotnega naroda“? JNS režim je vedno trdil, da je njegova politika plod sodelovanja celotnega naroda in je vsakršno nasprotno zatiranje zaznamoval kot lažno hujskanje, kaznoval tudi kot protidržavno delovanje. Kadar politik poudarja „sodelovanje celotnega naroda“ in potrebo tega sodelovanja, poudarja samoumevnost in govori zato natančno v tistem duhu, v katerem govorijo v Nemčiji izza 30. 1. 1933 o nemški „Volksgemeinschaft“. Kazanje na potrebo sodelovanja celotnega naroda je ena izmed tistih mističnih gesel, ki nič ne povedo, ali dovolj zakrijejo. Če vzamemo še bolj stvarno si moramo reči, da nam je ostal dr. Andjelinović dolžan

odgovor, kako je „sodeloval celotni narod“ pri pohorski, hvarski, sarajevski deklaraciji. Saj so se vendar zbrali tamkaj prečanski stebri JNS režimov! — In s tem smo tudi že pojasnili neresnost, ki tiči v zahtevi po novih političnih zakonih, ako to zahtevo izrečejo avtorji sedanjih političnih zakonov! Saj bi vendar te zahteve opozicije sploh ne bilo, če bi ne bilo avtorjev sedanjih zakonov! Veliko lepše bi se „Pohorci“ izrazili (dasi dvomimo, če bi bilo to pri njih odkrito): Odžagajte nas! — Zahteva po izvedbi volitev za mestne občine je kakor pest na oko pri borbi za „večjo svobodnost“. Dr. Andjelinović in „Pohorci“ vendar poznajo, koliko izmed občinskih odbornikov bi bilo po tem pohorskem zakonu izvoljenih in koliko imenovanih! Tudi to vedo, da je volilna pravica tudi mestne občine, kjer prebivajo v pretežni večini državni nameščenci, glasna! Zato naj se „Pohorci“ ne čudijo, ako je resničnim demokratom dr. Andjelinovićev poskus odbiti očitke fašizma samo ponoven dokaz za upravičenost očitka fašizma. Verujemo jim, da bi radi zdaj, ko ne sedijo na oblasti, imeli čim več svobode, da si opomorejo in jo spet odvzamejo — ljudstvu!

Posebne poudarka je potrebna izjava dr. Andjelinovića, da „Pohorci“ zmetujejo vsakršni teror. Štiri leta so upravljali državo tisti, katerih prečansko lice predstavljajo „Pohorci“, ne oziraje se na to, ali so z Uzunovićem držali do 24. decembra 1934 ali do 24. 6. 1935. Štiri leta neprekosljive svobode za gibalno in tvorno silo „Pohorcev“. Vsak okrajni glavar, vsak orožnik, vsak učitelj jim je bil brezpogojno v službo, še davkarje so plesale tako, kakor so žvižgali „Pohorci“. Vzgojili so gnusno-masno število ovađuhov, plačevali izdajstvo načel in javnega poštenja na stroške žrtev, premetavali nameščence po najnižkotnejših vidikih, ogrožali rodbine in otroke v najnujnejši preskrbi, trgali mladino od staršev in učenja in jo metali v zapore, od koder je še sedaj ni nazaj, uvedli so po ubogljivi politični upravi dvakratno kaznovanje istih „prestopkov“, da uničijo stvarne eksistence nasprotujočih malih ljudi, uničili so kmetu gospodarski kredit, ustanovili so privilegirane „prostovoljne“ organizacije, predpisovali učiteljem, uradnikom, sodnikom vstop v te organizacije, povpraševali so jih preko službenih predstojnikov, zakaj se niso pristopili v te organizacije, itd., itd. In so gotovo vse to počenjali z gnusom nasproti vsakršnemu terorju! In zahtevajo sedaj, da jim verujemo, če izpovedujejo, da niso fašisti, da so za svobodo in da se ne pripravljajo za napad na svobode ljudstva, ko se zbirajo!

Po dr. Andjelinoviću obetajo, da hočejo nadaljevati! To jim verujemo. Po istem izjavljajo, da njihove vere v — jugoslovensko ideologijo ne more nič zazibati! Tudi to jim verujemo, če je jugoslovenska ideologija po izrazu njih „dela“ to, kar so počenjali. Toda neposredno za zgledi njihovih sedanjih zahtev (če odštejemo tisto, posebno „demokratično“ zahtevo po izvedbi volitev v mestne občine) naštetih, oziroma za laze pritegnjena „jugoslovenska ideologija“ je pojmovno mistična fraza, geslo, ki dobiva vsebino izključno samo po tem, kar pod njenim praporom počenjaš, kadar imaš moč. Danes pravijo, da niso fašisti! Počakajmo še na uro, ko bodo pravili, da niso in da niso nikdar bilo — jugoslovenci!

Samo glede ene izmed običajnih udarnic fašizma bi se površno dalo misliti, da se pri „Pohorcih“ še ni ugnezdila. To je udarnica stanovščinarstva. Kolikor se je dalo zasledovati „uradno“ stališče JNS voditeljev, so šli preko stanovske misli ali molče, ali s pridržki, samo izrazito niso nikdar nasprotovali. V „Jutrovih“ uvodnikih znanega sloga je tu in tam siknil na dan nežen migljaj, da tudi stanovska misel ne utegne biti prav napačna. In vendar se da doognati, da bi „Pohorci“ segli z odprtimi rokami po stanovski propagandi, če bi jo prej doumeli, kakor drugi, izrazitejši stanovščinarji. V mariborskem „Večerniku“, satelitu ljubljanskega „Jutra“, so objavili pred nedavnim kar uvodnik, ki povziguje stanovščino v nebo! Ako se „Pohorci“ „uradno“ še niso izrekli za stanovsko misel, nam priča navedeni uvodnik, da iz njihovega „uradnega molka“ ne sledi zanesljivo noben zaključek, razen ta, da spričo notorične brezprogramatičnosti njih politike lahko v primerem trenutku tudi oni stopijo uradno med — stanovščinarje.

mo tudi mi, da je bolje vztrajati do radikalne rešitve, kakor z neprestanim popuščanjem ljudstvo pravno in stvarno slabiti in s tem slabiti njegovo odporno moč.

Toda to le bolj mimogrede. Kakor po navadi, se tudi tu „Jutro“ s takimi navidez stvarnimi očitki izmika jedru vprašanja. In to jedro je: raziskati in ugotoviti, zakaj je taka slaba zakonodaja sploh postala mogoča.

Mogoča pa je postala šele tisti hip, ko so naši jugoslovenski centralisti s pomočjo Pašičevih Velesrbov v parlamentu majorizirali Slovence in Hrvate, da se ne bi moglo več.

Širite in berite „SLOVENIJO“

Če bi se bila takoj prva ustava napravila tako, da bi bila zadovoljila večino Slovencev in Hrvatov, koliko trpljenja, zapostavljanja, izkoriščanja, koliko milijard dinarjev bi bilo zlasti Sloveniji prihranjenih. Za svoj lasni denar, za tisti denar, ki ga je požrla korupcija čaršije in njenih zaveznikov, bi si bili že zdavnaj postavili dostojno bolnišnico, in „Jutro“ bi ne bilo treba za letošnji božič izpraševati „Večja bolnišnica — da ali ne?“ Naši bolniki se ne bi okuževali v njej, imeli bi zavest, da gredo vanjo po zdravje, ne pa morebiti v smrt. In prav tako bi si bili že zdavnaj — za svoj denar! — postavili popolno vseučilišče, uredili naše reke, naše ceste. Zlasti bi se nam ne bilo treba bati vsak hip, da bo zdaj okrnjena naša univerza, zdaj odpravljena kaka gimnazija.

Sicer pa — vse to, prav vse to je bil tudi namen jugoslovenskih nacionalnih ljudi, ko so malili voljo Slovencev in Hrvatov. Kajti kakor res ne precejujemo njihove razumnosti, za tako kratkovidne jih le nimamo, da bi ne bili videli prav od vsega početka nasledkov, ki jih je imel centralizem, in da bi zlasti ne bili spoznali strahovite škodljivosti njegove posebno za Slovence.

Dr. Ivo Štampihar:

Novi politični zakoni

(Nadaljevanje)

Pri mehanični, dasi sicer računsko vsaj približno enaki določitvi volilnih okrajev se zna namreč zgoditi, da bi ta ali oni volilni okraj krajevno dosegel preko mej izvestne pokrajinske skupnosti in ji pridodal tuj obronek ali odrezal kraje, ki bi se v novem okolišu čutili tuje. Ta ozir dovaja do razdelitve države ne samo po volilnih okrajih, temveč tudi po večjih pokrajinskih skupnostih. S tem pa bi nastalo toliko ostankov, kolikor bi bilo takih pokrajinskih skupnosti. Kakor je videti ta nasledek iz teoretičnega vidika nevšečen, odtehta njegova praktična učinkovitost vse slabosti. Zamislimo si samo obmejne slovenske kraje, ki bi bili združeni s sosednimi hrvaškimi kraji v en volilni okraj, kar bi prisililo slovenske volilce, da se pri volitvah ne prepirajo med seboj samo po političnih, temveč po narodnih razlikah. Taki volilni okraji bi bili samo novo jabolko razdora med ljudskimi množicami. Zato moramo kot Slovenci, kot narodna individualnost stremeti za tem, da bodi Slovenija zase pokrajinska skupnost, pri kateri se že upošteva morebitni ostanek volilcev s posebnim slovenskim poslanskim mandatom. Dosledno pa moramo podpirati izvedbo tega vodila tudi pri drugih pokrajinah.

Činitelj „pokrajinska skupnost“ nas bo pripravil do tega, da bomo volilne okraje določili v območju pokrajinske skupnosti na podstavi kvocienta volilcev, ki velja v celi državi, in si rezervirali za morebitni ostanek volilcev še en mandat. Tako se poda za vsako pokrajinsko skupnost matematična oblička, da ima vsaka pokrajina poslancev toliko, kolikor jih odpade po številu njenih volilcev, deljenem s tako imenovanim kvocientom, in še enega zraven.

V tem obsegu nam še ostane rešitev enakosti volilnih okrajev med seboj. Njihov obseg bo odvisen od števila volilcev, ki se bo menjalo; odvisen bo torej od nestalne neznanke. Če vzamemo, da bodo pri bodočih volitvah vsi polnoletni, civilni državljani imeli volilno pravico in bodo vpisani v nove volilne imenike in bo v novem volilnem zakonu določen kvocient 15.000 volilcev za en „teoretični“ volilni okraj, bo treba najprej ugotoviti skupno število vpisanih volilcev na odločilni dan (na pr. na dan razpisa volitev) in za dotično pokrajinsko skupnost, nato pa to število deliti s kvocientom 15.000, da se bo dobilo število volilnih okrajev. Ker se število volilcev menja, se bodo me-

Pravi izvor zla

„Jutro“ je napisalo uvodnik, v katerem opravičuje slabo jugoslovensko centralistično zakonodajo, češ saj so tudi naši slovenski nasprotniki le prevečkrat pomagali spravljati prav tako slabe zakone na svet.

Nam seveda še na misel ne prihaja, da bi opravičevali kogarkoli, ki je kedaj glasoval za zakone, škodljive našemu narodu. Prepričani

smo sicer, da so vsaj nekateri glasovali zanje smo, da preprečijo še večje zlo, tisto zlo, ki ga je zmeraj pomenila za slovenstvo udeležba jugoslovenskih nacionalnih strankarjev pri vladi. Saj je ta pomislek pripravil celo Radića do tega, da je nekaj časa poskušal, če bi šlo z jugoslovenci. Pa ni šlo. Zato se je tik pred smrtjo povrnil k prvotni politiki. Tako misli-

njale tudi meje okrajev. Pri tem pa tudi okraj ne mogoče razdeliti tako, da bode v vseh okrajih natančno isto in enako število volilcev. V ta namen bo treba določiti za vse okraje enako najmanjšo in enako največje število volilcev, na pr. za razliko od „teoretičnega“ volilnega okraja s 15.000 volilci „praktične“ volilne okraje s 14.750 do 15.250 volilci. S tako malim odstopom od matematično natančne enakosti ne bomo ogrozili enakosti volilne pravice, ker smemo pri 15.000 volilcih po izkustvu računati na to, da jih 500 ne bo sploh šlo volit, torej bo dejanski izid verjetno povsod ustrezal izidu, ki bi ga pokazal „teoretični“ volilni okraj. Razen tega bo faktor, ki bo za vsake volitve razmejičil okraje, že iz razlogov smotrnosti okraje zaokrožil po krajevnih prilikah, posebno že vzamemo s pravilno ureditvijo načina razdelitve mandatov volilni geometriji uspešnost. Nazadnje štejejo za preseljevanje iz enega v drugi volilni okraj samo obmejni kraji

posameznih okrajev, in tu se bodo lahko našla volišča, ki nimajo nad 500 volilcev, pa se sicer dajo umetno napraviti.

Slovenija bo imela po uvedbi ženske volilne pravice približno 600 tisoč volilcev, recimo 612.065. Pri kvocientu 15.000 dâ to 40 volilnih okrajev in ostanek 12.065 volilcev, za katere je prihranjen 41. okraj.

Po teh zgledih — mislim — sem izčrpal predmet „volilni okraj“, ki se nam je pokazal kot jedro, poleg katerega je razmotrivanje o „okrožjih“ ali „državnih seznamih“ samo zamotavanje bistva. Da ne razumemo pod „pokrajinskimi skupnostmi“ samo z drugačnim izrazom „okrožji“, se bo pokazalo pri naslednjem predmetu razprave, v teku katere bomo poskusili na dani osnovi razložiti vodila za ljudsko vodstvo volitev vodila za ljudstvu pravično delitev sadu volitev — mandatov kakor tudi — last not least — vodila za zavarovanje poslanske politične zvestobe volilcem.

O monopolizaciji šolskih knjig in učil

V letu 1929 so izšli zakoni, ki naj bi uredili po enotnih načelih vse naše šolstvo od ljudske šole do univerze, le zakon o meščanskih šolah je izšel šele leta 1931. V duhu tedanje politične miselnosti so bili izdelani vsi zakoni; toda ker ta ni bil dovolj izoblikovana in v narodu utrjena, tudi šolski zakoni niso mogli ostati neizpremenjeni, ko so prišli v stik z življenjskimi potrebami našega naroda, zato so izšli že mnogi popravki v dopolnilnih zakonih ali pa popravki v finančnih zakonih zadnjih let.

Danes se vztrajno dela na novelizaciji najvažnejših šolskih zakonov t. j. zakona o ljudskih in srednjih šolah ter učiteljskih. Po tem se vidi, da tista razburkana doba v letu 1929, ni bila primerna, da bi bila uredila naše šolstvo za nekaj desetletij.

V sklop šolskih zakonov spada tudi zakon o učnih knjigah za narodne in meščanske šole, učiteljska in srednje šole, ki je izšel 27. septembra 1929 in ki naj bi bil preprečil zasebno izkoriščanje staršev in šolske mladine pri nakupu šolskih knjig in učil. Država ima precej lastnih tiskarn, ki bi tiskale šolske knjige ter bile s tem stalno preskrbljene z delom in gotovim zaslužkom, ona sama bi pa imela popolno nadzorstvo nad vsebino, opremo in ceno knjig in učil.

Pokazalo se pa je, da državne tiskarne po svoji tehnični opremini in strokovnem delavstvu ne zmorejo nalog, ki jih stavi sedanja vzgoja in pouk glede izdelave knjig in učil. Ako bi hotela država svoje tiskarne opremiti v vseh ozirih, bi zato potrebovala (velikih) denarnih sredstev, ali na drugi strani uničila že dovolj opremljena in dobro urejena stara zasebna podjetja, kar bi gotovo ne bilo v korist narodnemu gospodarstvu. Težja kot tvorna stran tega vprašanja je pa vzgojna in moralna, kar se je deloma že do sedaj pokazalo. Na podlagi sedanjega zakona objavljeni natečaji za sestavo

učnih knjig ne dajo nobenega poročila, da bomo dobili res najboljše učne knjige, ker dopuščajo možnost, da pridejo v tisk in promet knjige takih sestavljalcev, ki imajo boljše zveze. — Da se to onemogoči je potrebno da se javno razpravlja o novih knjigah in učilih na osnovi že preizkušenih in že prej izdanih in veljavnih učnih načrtov in tako omogoči čim večjemu številu znanstvenikov in učiteljev, da predložijo svoje knjige v odobritev in izdajo.

Za našo prosveto pa je najvažnejše vprašanje slovenskih učnih knjig, ki pa ni prizadeto toliko po zakonu o učnih knjigah, kakor po učnih načrtih, ki so bili izdelani v zadnjih letih v prosvetnem svetu in izdani od prosvetnega ministrstva. V učnih načrtih za ljudske, meščanske in srednje šole je zapostavljena slovensčina v vseh teh vrstah šol z ozirom na število ur, ki so jej odmerjene in snov, ki je predpisana za poedine razrede. Zahtevamo enakopravnost in sicer v tem smislu, da kar velja za srbohrvaščino v južnih delih države, to velja za slovensčino v Sloveniji brez vsakih izjemnih določb, kakor jih imajo sedanji učni načrti.

Glede zakona o učnih knjigah vemo, da se sedaj ne da izpremeniti, pač pa naj se njegovo izvajanje odloži za nekaj let, kakor se je do sedaj godilo, da ga lahko izpremenimo in prilagodimo našim kulturnim in gospodarskim razmeram; zato je brezpogojno treba, da se razpis za sestavo učnih knjig takoj prekliče in začasno odobri sedanje učne knjige, čeprav se nekoliko razlikujejo od veljavnih učnih načrtov.

Učnim načrtom pa je potrebno odvzeti ostre, ne, ki najbolj zadevajo naše narodno čustvo in čut enakopravnosti. Na osnovi novih učnih načrtov, ki se morajo prej preizkusiti in utrditi, naj se razpiše natečaj za učne knjige, katerih izdajanje pa naj se prepusti našim samoupravnim in zasebnim ustanovam.

Rajnki Resman je bil vedno odločen strankar, prav toliko kot strankar je bil pa tudi odločen Slovenec, vedno in povsod. Tak Slovenec, kakor jih nam je današnji dan bolj treba kot kdajkoli prej. Bil je značaj, ki se ni sklanjal vrinjenim oblastnikom nikoli, pravi Gorenjec, slovenska korenina.

Resman je imel veliko zanimanje tudi za slovenske kulturne stvari. Ko se je ustanovljaj umetnostno-zgodovinski seminar na slovenskem vseučilišču, je bil med prvimi, ki je z veliko denarno vsoto omogočil ustanovitev tega seminarja. Tudi v druge slovenske kulturne name ne je dajal, seveda pa tudi za dobrodelne ustanove.

Rajnki Resman je bil od začetka prijatelj in pospeševatelj našega tednika „Slovenije“, vedoč kako da je potreben današnji dan. Z Resmanom je šel v večnost eden izmed naših dobrih prijateljev.

Naj počiva sladko v slovenski zemlji slovenski mož!

Slabo poročanje

„Obzor“ piše o „Pohorcih in hrvaškem vprašanju“, v katerem sestavku pravi med drugim: „Med temi so ti Kramerji . . . v praksi izvedeni branilci slovenskih . . . koristi in stališč. Kako se na primer ujema njena ideologija takoimenovanega integralnega jugoslovenstva, ki jo zastopajo „Pohorci“, s praktičnim delom dr. Kramerja in tovarišev v Sloveniji? Njihovo glasilo „Jutro“ na primer zahteva neprestano ohranitev vseh lastnosti slovenske narodne posebnosti“. In tako naprej.

Moramo reči, da tako debele neresnice že dolgo nismo slišali. Seveda jo je pograbilo in

izrabilo po svoje „Jutro“ takoj naslednjega dne, široko se režaje.

V isti številki je „Obzor“ po pravici . . . zavrnil „Slovensko zemljo“, ki je v neki hrvaški zadevi napačno poročala. Vendar pa to poročilo še daleč ni bilo tako napačno, kakor vprav strahotno izkrivlja „Obzor“, Kramerjevo in pohorsko stališče v Sloveniji in do slovenstva.

Prva in poglavitna dolžnost vsakega resnega lista je, da se dobro pouči o stvareh, ki govorijo in sodi o njih. In „Obzor“ bi bil lahko zvedel od vsakega pravega Slovenca, ki bi ga bil vprašal, da je dr. Kramer pripadnik jugoslovenskega centralizma, da je bil zmeraj v njegovi službi, kakor in kolikorkrat je ta tudi menjal svojo firmo, kadar stara ni več vlekla, da je bil najprej pri jugoslovenski demokratiški, pozneje pri jugoslovenski nacionalni stranki, ki sta bili obe strogo centralistični, in da je prizadejal Slovencem centralizem milijardno škodo. Kajti centralizem je bil tisti, ki je s svojo finančno zakonodajo omogočil, da plačuje obubožana Slovenija nad pol milijarde več, kakor prejema nazaj, centralizem je zakrivil, da si Slovenci ne moremo in ne smemo iz lastnega denarja spopolnjevati cest, železnic, urejevati rek, da ne moremo spopolniti svoje univerze, da ta še zmeraj nima — po šestnajstih letih! — svojega poslopja, da ne moremo zidati primerne bolnišnice, ampak da morajo v sedanji nezadostni ljudje umirati, namesto da bi si dobili zdravja v njej. Centralizem je tisti, ki je začel uvajati neslovenske učne knjige, ki je začel izpodrivati slovensčino iz uradov in uvajati v Sloveniji srbskohrvaške tiskovine in obrazce. In navsezadnje, centralizem je bil tisti, ki je uvedel navado, da so zasedali najvišja upravska mesta v Sloveniji ljudje, ki jih je slovensko ljudstvo v veliki večini odklanjalo — če je bil to včasih človek kakor Marušič, ki „Jutrovim“ poveljnikom ni bil všeč, — seveda ne iz načelnih razlogov — to prav nič ne popravljajo krivice. Kajti to krivico je zakrivil sestav, ki so ga jugosloveni okoli „Jutra“ uvedli, branili in zagovarjali.

Zato pa je tako poročanje strel v hrbet tistim, ki se bore za slovenske pravice, ki se bore s tem posredno tudi za hrvaške. Tudi Hrvatom torej „Obzor“ s takimi stvarmi v njihovem boju zoper centralizem ne bo pomagal.

„Obzor“ je vsekako pristojen, da govori in sodi o hrvaških zadevah in sleherni njegov pouk glede njih bomo Slovenci radi poštevali. Toda že enkrat smo ga morali zavrniti, ko je govoril o slovenskih književnih razmerah, ne da bi jih samo malo poznal.

„Jutro“ pa tole: Po navadi še z „Obzorovimi“ poročili o hrvaških stvareh ni zadovoljno in jim očita nepoučenost. Ali se mu ne zdi edino pravilna logika, da mora biti hrvaški „Obzor“ o slovenskih zadevah še slabše poučen? Naj bi se torej res v njih ne sklicevalo nanj!

Avstrijska vlada in slovensko šolstvo na Koroškem

Tale dopis priobčuje „Koroški Slovenec“:

„Šola v Dobrli vasi. Našo šolo vodi nadučitelj Köstinger, ki je po rodu iz velikovške okolice. Njegovo postopanje z otroci ponazoruje, kako „objektivno“ stališče da zastopa kot šolnik. Otroke izprašuje v šoli, kaj njihovi domači doma berejo. Večina otrok imenuje nato list „Koroški Slovenec“, kateri je v naši okolici dobro razširjen. „Das ist kein österreichisches Blatt“, se glasi nadučiteljev odgovor. Slovenska govornica je v šoli prepovedana, učenec ki se pregreši proti prepovedi, je kaznovan. Rad jih nadučitelj tudi pošilja pred občinsko in sodnijsko tablo gledat, kdo je tedaj in tedaj na dražbi. V šoli morajo nato o tem poročati in sestavljati zapisnik.“

Če doživljamo take stvari, potem ko je tako sedanja Schuschniggova, kakor prejšnja Dollfusova vlada obljubljala in še vsak hip obljublja Slovincem pravico in pravičnost, potem mora res najzaupljivejši, najskromnejši Slovenec zgubiti zaupanje v dano avstrijsko-vladno besedo. Tembolj ker danes, v avstrijski avtoritarni državi, ne more več veljati tisti izgovor, da gre za neodgovorne krajevne činitelje. Kajti sicer zna vlada prav na hitro opraviti z neposlušnimi javnimi nameščenci. Očitno ravnanje torej ti učitelji če že ne z očitnim, pa vsaj s skritim pristankom vlade.

„Zaton Jugoslovanske nacionalne stranke

Tako piše novoletni „Pohod“ in nadaljuje: „Že neposredno po 9. X. 1934 so se pokazali znaki nesolidnosti te vsedržavne stranke, december 1934 in leto 1935, sta pa dokazala vsakemu treznemu opazovalcu in mnogim iskrenim sodelavcem, da je bila konstrukcija te po iniciativi blagopokojnega kralja nastale zgradbe zgrešena. Ne morda zaradi manjkanja člen-

OPAZOVALEC

† Vinko Resman

Na novega leta popoldne so pokopali v Radovljici bivšega radovljiškega župana in predsednika mestne hranilnice Vinka Resmana, ki je umrl v 66. letu starosti.

Ker je bil ranjki Resman pravi Slovenec in pravi mož, je naša slovenska dolžnost, da se ga spomnimo tudi v našem listu. Spomin na Vinka Resmana bo ostal med gorenjskim ljudstvom živ več rodov.

Resman je bil rojen na Gorici pri Radovljici v kmečki hiši, učil se je šel usnarstva v mesto, kjer se je že prej šolal. V Radovljici je zrastel in postal veljaven mož sam iz svoje moči, prav iz ničesar. Postal je radovljiški mestni župan, predsednik radovljiške Mestne hranilnice in velik podjetnik. Razširil je najprej svoje usnarstvo, potem se je pečal z lesno trgovino na veliko.

V Resmanu je živel pravi genius loci, bil je posebljena Radovljica. Brez Resmana ne bi bilo novega radovljiškega kolodvora, ne Mestne hranilnice take kot je, ne velikega polnega kopališča in marsikaj drugega ne. Resman je bil pravi lokalni patriot, ki je mislil in živel za svoj kraj. Bil je ustvarjajoča narava. Ob spominu na Vinka Resmana nam postane očitna resnica, da le tisti, ki je zraščan s svojim krajem, v resnici napravi za svoj kraj stvari, ki ostanejo trajne in da špekulanti, ki se vrivajo po političnih strankah v krajevne javne korporacije, v občinske svete itd., ne spadajo vanje, čeprav jih je v sedanjih časih v naših občinskih upravah, pa tudi v najpomembnejših, več kot preveč.

stva in pomanjkanja dobrih delavcev! S kakšnim elanom in s koliko požrtvovalnostjo so vstopali stotisoči v to stranko, ki naj bi po svojem edinstvenem programu prekrasila narod v jugoslovenskem smislu."

Tisti "elan" bi naj nam "Pohod" pa res malo bližje opisal, zlasti član žandarjev in uradnikov jugoslovensko-nacionalnega režima, ki so stali pri vpisovanju "požrtvovalnim stotisočem" za hrbtom.

In še razlaga "Pohod":

"Naj govore nejugoslovenski elementi danes o JNS še tako prezirljivo, bila je to idealno zamišljena, v narodu zakoreninjena organizacija, ki bi bila sposobna izvršiti svoj lepi program, če bi bila imela drugo vodstvo oz. — pravilno — če bi bila imela sploh kako vodstvo! Njena tragika je ležala v tem, da je imela cel kup voditeljev, ki pa niso bili v stanju ustvariti enotnega in radi tega dela sposobnega vodstva."

Ne, spoštovani "Pohod", njena tragika je obstajala v tem, da je imela sploh samo voditelje ali pa take, ki bi bili hoteli biti voditelji, pa je zmanjkalo "lončkov".

Kar vjemamo se pa s "Pohodom", ko takole nadaljuje:

"Heterogeni elementi, ki so se zbrali skupaj iz toliko in toliko bivših partij, so si po ogromni večini le vsled mrzlih računov porazdelili vodilna mesta ter videli v skupni organizaciji sredstvo, kako bi čim boljše greli svoje lastne lončke in začeli svoje lastne pozicije."

To je pa res skoraj, kakor da bi se bil od nas naučil. S tem pa seveda nočemo reči, da bi "Pohod" tega ne bil sam dognal, saj so njegovi ljudje še danes v tej tako majhnega spoštovanja vredni stranki.

Iz vsega tega spoznanja pa izvaja "Pohod": "Strankarstvo v smrtni borbi! Kombinacije nastajajo pod vidikom trenutne moči, pa razpadejo, ko dobi moč v roke kdo drug. Brez principov in idealov se vrši "previranje" voditeljev! V vladi pozitivni in konservativni postanejo ekstremni, kadar pridejo v opozicijo in se začutijo poborniki interesov tlačnega naroda".

"Pohod" je torej zoper strankarstvo. Kaj pa postavlja na njeno mesto? Zelo, res zelo preprosto:

"Prvo je življenje, potem šele politika! To načelo se ni upoštevalo doslej, odtod vse neprilike ..."

V pohodovskih možganih je torej politika nekaj, kar je izven življenja. In zanj je mogoče državno-družbeno, to je politično življenje izven politike. Sicer je Aristoteles pred dobrimi dvesto leti ugotovil, da je človek državno-

družbeno, torej politično bitje, zoon politikon. Toda te splošno dojete resnice "Pohod" še zmeraj ne more dojeti. Po njegovem genialnem spoznanju se državno-družbeno človeško življenje, to je življenje, ki v njem edinem more živeti človek, in življenje sploh izključujeta.

Sociologi so mnenja, da bi človek brez družbenega življenja, torej ne kot zoon politikon, sploh ne bil več cel človek, ampak bi privzel živalske lastnosti.

Sicer pa, kdo ve, kakšni so pohodovski ideali.

Slovenski poslovni koledar in "Pravnički godišnjak"

Do letošnjega leta je izdajal Dr. Iv. Černe "Poslovni koledar", ki je bil namenjen vsem slovenskim pravnikom, sodnikom, odvetnikom in notarjem za uradno porabo. "Poslovni koledar" je ležal in je moral ležati na mizi vsakega slovenskega praktičnega pravnika, ker brez njega ni mogel izvrševati poklica. Bil je namenjen za zapisovanje narokov in rokov ter je imel vse podatke, ki jih rabi pravnik, sodnik, odvetnik, notar in pa politični uradnik, pa tudi trgovec. Za leto 1936 pa slovenski "Poslovni koledar" ni več izšel. Iz Zagreba vrivajo sedaj "Pravnički godišnjak", ki ga je izdala zagrebska založba "Themis", v Slovenijo. Ta "Pravnički godišnjak" je skoraj še enkrat dražji kot slovenski "Poslovni koledar" ter je tudi precej nerodno sestavljen. Slovenski praktični pravnik ga morajo kupovati, ker drugega takega koledarja ni, na ta način izginja slovensčina iz slovenskih pisarn. Če dosedanji založnik slovenskega "Poslovnega koledarja" neče ali ne more izdajati več tega koledarja, naj bi se kak drug slovenski založnik opogumil ter izdal "Poslovni koledar" v slovenskem jeziku! Za stvar bi se lahko zanimala tudi kaka slovenska tiskana! Če bi bil slovenski "Poslovni koledar" urejen še malo bolj praktično tudi za trgovce in podjetnike, bi ga gotovo prodali več kot pa prevoda kakšnega romana in bi se stvar izplačala. Skrbite za to, da bomo imeli vsaj "Poslovni koledar" spet v slovenskem jeziku!

Masaryk, Beneš in "Pohod"

Ob odstopu Masaryka in nastopu Beneša kot predsednika česko-slovaške republike je tudi "Pohod" spisal svoj sestavek. Za njegovo miselnost zmešnjavo je značilno, da je sposoben slaviti celo ta dva moža, katerih delo in besede so ena sama obsodba nacionalistične miselnosti

in ki nista od vsega začetka nikoli prenehala poudarjati, da je samo v demokraciji, izvedeni do kraja, mogoča rešitev in napredek človeštva, ki sta prav tako zmeraj in povsod odločno odklanjala vsako diktaturo, odklanjala tudi, ko so jo nosili nekateri češki zmešnjavci na krožniku za njima. Kajti vedela sta in tudi povedala sta, zlasti prvi, da diktatura zmeraj kvari značaje, da zaustavlja politično in pravstveno vzgojo množic, da rodi bolno prevratnost namesto zdrave razvojnosti.

Toda nič ne de, saj pri "Pohodu" ni to tako natanko. Če je na prvi strani svoje zadnje lanske številke slavil dva prepričana demokrata, je pa na prvi strani svoje prve letošnje številke zato tem bolj pozabavljal na demokracijo, proti kateri brani "idejo jugoslovenskega narodnega edinstva", ki bi bila bojda brez grehov prve že davno rešila naše gospodarsko in socialno vprašanje.

Če bi bil Masaryk bral to razodetje, bi se bil morebiti nasmehnil: načelo demokracije ne more biti krivo, krivda more biti le v tem, da se načelo ni izvajalo, to se pravi, da pri vas še demokracije ni bilo.

No, Masaryk "Pohoda" ni bral in ga tudi ne bo. In "Pohod" ve to. Zato pa piše, piše, piše — — —

MALI ZAPISKI

Prepovedana lista.

Državno pravdnništvo v Zagrebu je prepovedalo širiti št. 17. lanskega letnika tednika "Pregled", ki izhaja v Zagrebu in št. 59. istega letnika lista "Primorske novine", ki izhajajo na Sušaku.

Demokracija, fašizem, "Jutro"

"Jutro" poroča, da razglašal italijanski tisk fašizem za demokratičen režim in že iz naslova te novice se da brati "Jutrovo" začudenje in nejevera.

Zakaj pa ne bi italijanski tisk tega delal? Saj so jutrovcji razglašali JNSarski režim tudi za demokratičnega in pred zadnjo strankarsko prekrstitvijo so celo svojo stranko tako imenovali.

Propadanje.

Od leta 1932 do 1935 je propadlo v Sloveniji 6962 trgovskih in obrtniških podjetij "Trgovski list" ugotavlja pri teh številkah, da ni bilo v nobeni drugi banovini tolikšnega nazadovanja, torej niti v najrevnejših ne. Nov dokaz, kam je privedel jugoslovenski centralizem slovensko gospodarstvo in nov neizpodbiten razlog za slovensko finančno samoupravo.

Urednik in izdajatelj: Mavčič Adolf, Kranj

Osebnost in ideologija Aleksandra Stambolijskega

K O N E C.

9. junija 1923. leta je umrl ministrski predsednik Aleksander Stambolijski mučeniške smrti, umorjen od brezvestnežev meščansko-dvorske "koterije"! Skoraj vsi njegovi tovariši-ministri so šli v smrt za svoje ideje in z njimi dvajsetisoč bolgarskih kmetov. Tako se je maščevala zločinska meščanska reakcija nad najboljšim, najbolj poštenim rodoljubom, nad največjim bolgarskim državljanom. Zakaj? Zato, ker je Bolgarijo rešil propada? Ali zato, ker se ima Bolgarija zahvaliti samo njemu, da je niso na mirovni konferenci v Parizu razdelili? Ali zato, ker se je samo njemu posrečilo, da je Bolgarija plačala izmed vseh premaganih držav najmanjše reparacije? Ali zato, ker je dvignil v vsemu kulturnem svetu nerazumljivo kratkem času kulturno raven bolgarskega naroda? Ali zato, ker je njegova vlada v treh letih naredila na kulturnem, gospodarskem in socialnem polju za bolgarski narod več, kakor pa vse meščanske vlade skupaj, od osvoboditve Bolgarije dalje, do Stambolijskega? Ali zato, ker si ni ves čas svojega politikovanja prilastil vsaj toliko bogastva, da bi njegovi družini ne bilo potrebno — delati? Ali zato, ker je delal za prijateljstvo s vsemi sosednimi državami in za balkansko federacijo? Ali zato, ker je bil prvi demokrat v duši in v dejanju? Ali zato, ker je pokazal slabost močnega, da se ni maščeval za vse krivice, ki jih je pretrpel on osebno, njegova družina, otroci, prijatelji, pripadniki? Kajti, ko je imel absolutno moč v državi, se je pokazal "slabega". On bi bil moral odstraniti gnoj, ki ga je iztisnil iz bolečega telesa bolgarskega naroda. In, kako je ravnal? Ko je bil v naponu svoje absolutne moči, tedaj je imel zadnji razgovor s Ferdinandom. Ta razgovor je značilen za veliko dušo Stambolijskega. Ko je Stambolijski predložil carju svoj načrt, tedaj mu je car rekel: "Vi ste nerazumljivo drzen!"

"Ali izredno pravičen."

"Vaš jezik je neznosen."

"Ali zato sta moje srce in beseda zlato. Jaz imam v sebi to, o čemer pravijo Rusi: 'jajyk gladkij i serdce žolotoje'. Pri vas je pa vse to narobe."

"Vi se poslužujete najhujših pretenj proti meni."

"Četudi, vendar pa kljub temu ni še padel las iz vaše glave radi mojih groženj." ...

"Vi ste proti dinastiji!"

"Kakšne dokaze imate zato?"

"Vem."

"Jaz sem pripadnik široke demokracije."

"Vi iščete samo priložnosti, da izženete vso dinastijo!"

"Vaše Veličanstvo! Vprašanje, tako Vaše, kakor drugih dinastij je vprašanje nove generacije, ki pride, novega sveta, ne samo na Balkanu, ampak na vsem svetu. Ako bo ta novi svet sklenil likvidirati z dinastijami, potem boste že sami našli pot iz naše dežele, ne da bi čakali, da ga vam jaz pokažem. Resnično je samo to, da se ne bo skrnil las nobenemu členu dinastije, niti ne bomo ravnali milo za drago proti kateremukoli, ki nam je osebno škodoval. Res pa je, da nam je načelo ponovne izvolitve državnega poglavarja zelo simpatično, a o tem naj odloči ljudstvo."

Ne, Stambolijski ni padel zato, ker je bil poštenjak, ne zato, ker je bil največji južni Slovan, ne zato ker je bil velik človekoljub. On je padel zato, ker se ni posluževal v boju s svojimi nasprotniki istih sredstev, kakršnih so se posluževali njegovi nasprotniki. Zato je umrl in moral — umreti. Toda umrl je samo telesno, da more njegova ideja zmagati! In ta ideja je v njegovem narodu zmagala! Noben režim, nobeno nasilje je ne bo moglo več izkoreniniti. Kri tisočev bolgarskih kmetov, ki so jo prelili za poštenje, pravičnost in demokracijo, bo rodila sadove, katerih ne bodo deležni samo sinovi naroda Stambolijskega, marveč tudi vsi ostali južnoslovanski narodi.

Poklonimo se tudi mi Slovenci njegovemu spominu! Mi imamo svojega Kreka, Hrvatje svojega Radića in Srbi svojega Jovanovića. Naša socialna zgodovina pred temi tremi je bila motna, nejasna in sužnjaka. Šele tedaj, ko se bo posrečilo priboriti v našem slovenskem

Krekovem narodu zmago njegovi ideji, ko bo Radićeva ideologija, prikrojena duši hrvaškega naroda, slavila svoje zmagovalje in ko bo počil debel led na Matijevo od Jovanovićeve demokracije čuteče duše med srbskimi brati, tedaj bomo šele slavili spomin enega največjih južnih Slovanov, kar jih je živelo kedaj na Balkanu — Aleksandra Stambolijskega, v slavi in pravi svobodi.

Pokojni Krek je napisal v svojih črnih bukvah mnogo lepega o Bolgariji. Najlepše pa se mi zdi tisto, kar je posnel po bolgarskih narodnih pesmih. Tamkaj govori Krek o Bolgariji, da ne poznajo sentimentalnosti, in da jim je tuja vzdihujoča ubupnost. Njih jezik da je krepko doneč in v tem krepkem jeziku se ustavlja ponosna bolgarska deklica samemu carju, ki ji stavlja zapeljive ponudbe ... V tem jeziku brani bolgarski kmet čast svoje rodovine, poštenost svoje žene in hčera proti najvišjim oblastnikom. Krek se čudi junaštvu bolgarskih junakov in plemenitosti duše bolgarskega naroda. Nepokvarjen je bolgarski preprosti narod, a vse bolgarske narodne pesmi pričajo o veliki pokvarjenosti njegovih oblastnikov. Vse bolgarske narodne pesmi pričajo o enodušnem odporu poštenega kmečkega naroda proti nepoštenosti in pokvarjenosti oblastnikov. A vse bolgarske narodne pesmi pričajo o končni zmagi poštenja nad nepoštenostjo, o pravičnosti nad krivičnostjo, ljubezni nad sovraštvom. In tak je tudi preprosti Bolgarski narod: plemenit, hraber, pošten, delaven, visoki kulturen in demokratičen.

Kadar "romamo" Slovenci v Bolgarijo na "bankete", ne pozabimo, da obstaja tam zunaj na vasi tudi bolgarski narod in morda — samo tamkaj pravi bolgarski narod, ki je tak kot naš na — deželi: nepokvarjen resnicoluben, delaven, pošten, naroden in zatiran.

Ne pozabimo še enega: da bo med vsemi štirimi jugoslovanskimi narodi zavladalo pravo, resnično bratovstvo in prava ljubezen tedaj, kadar bodo prišli ti štirje preprosti narodi do prave — svobode. Da pa pridejo ti narodi do svobodne besede je potrebna — borba!

Slava spominu Aleksandra Stambolijskega!